

Kudelász Nóbel

Csiga

Császár Jenő bácsi, vagyis Csiga volt az egyetlen a faluban, aki visszatért az orosz hadifogságból. Hét évre rá, hogy mindenki úgy értesült: elesett. Rászolgált a nevére, mert nem ment neki semmi lassan. Két dologhoz tartotta magát: 1. Mindent annak nevezzünk, ami, még ha ezért meg is haragszik valaki, és 2. Viszont legjobb, ha életünk kutyaszorítóiban el tudjuk dönteni, mit fogjunk fel a szó legszorosabb, mit pedig átvitt értelmében.

Volt később egy harmadik elve is: Mindent arra használjunk, amivé át lehet alakítani.

A fogságból azért ilyen későn tért vissza, mert itt-ott megállt dolgozni, hogy némi pénzt keressen a visszaút folytatására. Óraműves volt, úgyhogy kincset ért a muszkáknál. Arra gondolt, hogy nem mehet haza üres kézzel, ki tudja, a ház áll-e még, és ha nem, azt valamiből újjá kell építeni. Két gyereket meg egy feleséget hagyott hátra, azokkal is az öregisten tudja, mi lett azóta. Úgyhogy Csiga addig kukucskálta a ruszlik összelopkodott óráit, amíg kisebb vagyont gyűjtött a munkadíjából. Kommunizmus ide vagy oda, az érték, az érték.

A pénz, az pénz.

Elég az hozzá, hogy amikor elfogták és munkatáborba szállították, még öten voltak vele a falujából, de egyiknek sem volt meg a karórája. Az övét meghagyták, és a hordozható órajavító készletét is.

Oroszok, oroszok, de hülyéknek nem hülyék.

Szóval elszöszmötölt itt-ott hazafele, és amikor végül emlékei alapján közeledett a domb felé, amely mögött faluja volt, Csiga úgy érezte, valami nincs rendben. Megállt és körbenézett. A patak megvan bal felől, jobbra a gémeskút is a legelőn és srég vizaví a karám, most üresen. Valami még sincs a helyén, úgy érezte.

Hamar rájött, hogy mi nem stimmelt. Nem látta a templomtornyot, pedig ebből a szögből a domb mögül már elő kellett volna bukkannia. Ezen a ponton fordult vissza, hogy utolsó búcsút vegyen a falutól, amikor hadba vonult. Hát akkor miért nincs ott most is?

A dombtetőre érve azonnal kiderült, hogy miért. Mert nem volt meg. A kis falu épen és egészségesen ott volt a helyén, a templom is, de a torony szőrén-szálán eltűnt. Valami kőhalom volt a helyén.

Csiga azt gondolta, a falu templomtorny nélkül olyan, mint az óra rugó nélkül. Egyszerűen nem működik.

Mint később megtudta Részeg Mátyás jegyző írott beszámolójából, „az oroszok az órát belőle kiszerezték és elvitték, a harangot a helybeliek ágyúnak beöntötték”, de valami ballisztikai melléfogás vagy gyártási hiba folytán „az első lövésnél a fegyver szétment, a tüzérnek szavazással kijelölt bolond jobb lábát térdből elvitte”, aki később meghalt, de nem emiatt. A jegyző már a tervezési fázisban megjegyezte, hogy „nem kéne a félszemű kovácsra bízni a precíziós gyártást, mert a lovak patkolása és a fritzek ágyúval történő távoltartása között lényeges különbség van, tekintettel az iparágak különböző voltára”, de a falunép egyöntetűen benne volt az öntésben, és azt mondták, hogy a lúdtalpas jegyzőből, akit fogyatékosága miatt nem vittek a frontra, az irigység beszél. Továbbá „Sárkány Imréné öt és Olti Lujza három, közelben kapirgáló liliputi tyúkját az ágyú helyben meggyilkolta”. A házi készítésű hadi szerkezet „Bartha Eszter kapuját részint megrongálta”, pontosan ott, ahol ezt írta: ÁLDÁS A BEMENŐNEK. Az M és E betűket lekapta egy bronzrepsz, úgyhogy a felirat utána így nézett ki:

ÁLDÁS A BE NŐNEK

Bartha Eszternek aznap éjjel látomása volt: egy angyal szállt az ágya mellé „gyönyörű, fehér szaténruhában és villódzó glóriával a feje fölött és azt mondta: a BE igazából nevének kezdőbetűit formázza, ennél fogva isteni kegyben volt része, mivel a felirat szerint áldás a BE (vagyis Bartha Eszter) NŐNEK (vagyis asszonynak)”. Az isteni kegyben részesült nő akkoriban épp hetedik hónapos várandós volt, ura háborúban, nem volt pénze megjavítani a kaput. „Két hónap után egészséges fiúgyermeknek adott életet”, és kézenfekvőnek tűnt, hogy a Benő nevet adja neki. „Így hát mindketten biztonságban voltak az isteni kegy oltalmából kifolyólag.”

Spórolásnak elsőrangú körülmények voltak ezek. A kaput istenkáromlás lett volna kijavítani.

Elég az hozzá, hogy az ágyú, bár szétment, egyetlenegy lövedékét hogy, hogy nem, mégiscsak valamiféle célba juttatta: a templomtoronyba fúródott. A régi, már akkor hadilábon álló építmény összeroskadt, és szintén mennyei közbenjárás lehetett a dolog mögött, hogy nem a templomra, hanem a mellette álló házra dőlt. Ez történetesen épp a Csigá háza volt. Később kalákában valamennyire kipofozták. Felesége, Júlia és a két gyerek, az akkor hároméves Péter és ötéves Istvánka szerencsére nem voltak otthon, arról a dombról nézték a hadikísérletet, amelyen most Csigá állt.

Csigá azt már később, a faluban tudta meg, hogy felesége újra férjhez ment, a lúdtalpas jegyző vette el. Született egy közös gyermekük is, Részeg Béni, az most hároméves volt. Együtt laktak a jegyző házában. A Csigáé, ahogy ő maga megjegyezte, „teljesen szarrá ment”, a cigányok kilopták belőle a faanyagot, a tetejéről a cserepeket.

A kémény állt, abban lakott két kuvik. Virág és János, ahogy Istvánka hívta őket. Azzal anyyi.

A jegyző állt egyik lúdtalparól a másikra, míg Csigá megnyugtatta, hogy nem kéri vissza a feleségét, csak a gyerekeket kölcsönzi meg időnként. Júlia széttárta a karjait.

– Azt hittem, meghaltál – mondta.

Csiga legyintett.

– Meg is, egy tekintetben – mondta. – Bizonyos szempontból nem vagyok a régi, egy lövésből kifolyólag.

– Hogy? – mondta a felesége.

Akkor tehát Csiga új életet kellett kezdjen, szerencséjére volt is miből. A régi házát hagyta a fenébe. A falu szélén, szülői hagyatékán épített magának egy takaros kunyhót és gazdálkodott a háromhektáros területen, amit szintén örökölt. Tehenei lettek, birkái, nyulai és két lova a szekérhez.

Két dolog változott alapvetően az életében: a vérgőzös években az istenhitről átszokott a dohányzásra. És, mint tudjuk, kénytelen-kelletlen leszokott a nőkről.

– Tökém van, tököm nincs, Júlia – mondta a feleségének.

Aztán jött az államosítás, Csiga földjeit és jószágát hozzácsapták a termelőszövetkezeti állományhoz.

Szerencséje volt. A faluból községközpont lett, a lúdtalpas jegyzőből termelőszövetkezeti elnök. Mivel úgy érezte, hogy adósa Csigának a felesége miatt, kiügyeskedte a megyénél, hogy nyissanak egy kis órajavító műhelyt is karbantartási osztály címen. A hadviselt férfit ide beprotezsálta. Csigának sok munkája volt, karórától kezdve ingaórákig mindent ő javított a község falvainak. A nagyobb megrendeléseket és nagyobb pénzt viszont a toronyórák javítása jelentette, ezekből pedig nem egy és nem kettő volt. Hamar híre ment, hogy lassan, de nagyon jól dolgozik, egy év sem telt bele, már a megyeszékhelyről is érkeztek megrendelések.

Ekkortájt környékezte meg a falu lelkésze, mondván, a templom tornyát újjá fogják építtetni, és akkor majd, ugye elvállalja az óra megjavítását. Csiga műhelyében rossz volt a szellőzés, a töménytelen mennyiségű cigaretta füstje hatalmas hasábokban állt a levegőben. A papnak nem volt nehéz könnyes szemmel kunyerálnia. Ilyeneket mondott:

– Gonosz idők ezek, fiam, Császár – mondta, püffedt ujjait összekulcsolva. – Az egyháznak apadnak a forrásai, veszélyben a hitünk, nemzetünk.

És így tovább. Csiga elmagyarázta neki, hogy Istenhez saját akaratából nem sok köze van egy ideje, meg azt is értésére adta, hogy az egyházzal még kevésbé szándékozik paktálni. A lelkész a maga részéről azt magyarázta el Csigának, hogy véleménye szerint Csiga nem is tudja, mennyire keresztény ő, akár tetszik, akár nem, minek nevezik. Szabad keresztény, vagyis olyasféle szerzet, aki csupa jót tesz, akinek hatalmas lelke van, és azt kellőképpen működteti is. A szabad keresztények lehetnek pogányok is, akár hottentották is, viszont amennyiben – akár tudtukon kívül – a keresztényi normák szerint élnek, úgy keresztények. Ilyen ember Csiga is, az ő meglátása szerint.

– Vagy úgy – hagyta rá az órás, és sodort magának egy újabb cigarettát.

Úgyhogy, folytatta a lelkész, biztos benne, hogy a kellő időben segítségére lesz az egyháznak, vagyis nemzetének, és abban is, hogy jó cselekedete nem marad nyom nélkül, neve rajta lesz Isten listáján. Erről Csigának a munkatábor jutott eszébe, ahol hajnalonként egy hosszú listáról felolvasták a neveket. Aki nem állt elő, az vagy halott volt már, vagy nem tudott mozdulni. Lelki szemei előtt meg is jelent Isten fehér tunikában, egy ív papírral a kezében és dörgő hangon így szólt:

– Csiga, mássz elő!

Teltek a hetek, hónapok. Csiga dolgozott, szép összegeket csúszttak a zsebébe egy-egy családi ereklje megjavításáért. Pénze ismét szépen gyarapodott, amint hitelszövetkezeti betétkönyve mutatta. Hétvégenként, amint a lúdtalpassal megálapodtak, kölcsönvette két saját gyermekét és bevitte a városba, ahol a legelőkelőbb helyen, a hotel éttermében megebédeltette őket. Számatalan magas rangú, befolyásos ismerőse került munkája révén, mert egy jól működő óra mindenkinek kellett. Tudták, milyen idők járnak, de azt is pontosan nyilván akarták tartani, mikor. A boltok lassan ürültek, fokozatosan eltűntek belőlük az ingyencsége, aztán az alapélelmiszereket is csak porciózva osztották, de Csigának mindig mindene volt.

Egyetlen egy dolog kivételével. Fogyott a cigarettapapír-utánpótlás. Hiába kínálgattak neki finomabbnál finomabb nyugati cigarettát, havannákat, neki továbbra is a maga sodorta kapadohány kellett. Ki tudja, miért, papírt egyre nehezebb volt beszerezni.

A lelkész nem hagyta abba az offenzívát. Hosszú távra rendezkedett be, de biztos sikerre számított. Igyekezett alaposan kiismerni ellenfelét, annak erősségéből gyengét fabrikálni. Úgy próbált belesni a lelkivilágába, ahogy Csiga vizsgálta lencséin keresztül az apró óraművek hibáit. Ilyeneket mondott:

– Minek halmozunk földi kincseket lelkünk elsatnyulására, amikor a végítélet után csak azzal maradunk, ami pénzben nem kifejezhető: az emberi mivoltunkkal. Az Istennek tetsző élet nem a vagyon halmozásában, hanem a lelki javak kamatoztatásában áll.

Ütötte a nyeret, hogy értse a ló.

Idővel nyíltabb vizekre evezett:

– Csiga, mondd meg nekem őszintén, minek halmozod azt a sok pénzt? Azt gondolod, ezzel megvásárolhatsz bármit is?

– Imádsággal nem is öltöztetem a gyerekeimet – mondta az órás. – A Szeplőtelen Szűzanya meg nem fagyaltgyáros.

– És ha majd Isten színe előtt kell beszámolnod arról, mit tettél népedért, az egyházközösségért, az ók lelki üdvéért, ugyanezt fogod mondani? A templomban hangszórókon kell játszanom a Szent Péter-katedrális haranghangját, hogy misére hívjam az embereket. Nincs saját tornyunk, nincs saját harangunk, és nem tudják az emberek, mennyi az idő.

– Vannak karórák.

– És nem látják a mezőn dolgozók a tornyot, és nem tudják elmagyarázni az idegeneknek, hogy menjenek toronyiránt, onnan a harmadik ház, vagy mittudomén. Hogy legyen toronyiránt, ha nincs torony? A torony a faluban olyan, mint hajósnak a világítótorony. Az ember és a lelke egyaránt eltéved a mai viharos idők tengerén, ha nincs egy pont, egy biztos fogódzó, ami segítse őket a tájékozódásban.

A következő lépésben miséket kezdett erre a metaforára építeni, úgy megtetszett neki. A faluban hamar elterjedt, és néhány fanatikusabb öreg mélyen meg is volt győződve, hogy Csiga a templom újjáépítésének kerékkötője. Összeszövetkezett a párttal, pártfunkcionáriusokkal, akik mindent megtesznek, hogy kisöpörjék az országból a keresztény hitet és elvágják az egyenes útjukat Isten

országába. Hírbe hozták, hogy hétvégenként a gyerekeit beadja valahová megőrzésre, és közben szégyenletes orgiákon vesz részt a Néptanács elnökével és egyéb magas rangú állami hivatalnokkal, akik valójában a Sátán fattyai. Nem telt bele sok idő, és Júlia már nem szívesen adta oda a gyerekeket, kitalált mindenféle munkákat meg betegségeket nekik.

A lelkész most már így beszélt:

– Én mindent megpróbáltam, Csiga. Saját hitelemet teszem kockára most is, hogy eljöttem hozzád. Az emberek azt kezdik rebesgetni, hogy én is az ördöggel cimborálok. Egyszerű emberek, nem rosszak, csak egyszerűek. Tudják, hogy ha valami valakinek módjában áll és mégse teszi meg, az szándékos gonoszság. A gonoszság pedig az ördög szórakozása az embereken.

Egyszóval addig így meg úgy, hogy Csiga végül beadta a derekát. Ilyen egyezséget kötött a pappal:

– Megveszek minden építőanyagot a toronyhoz. Szerzek egy toronyórát is, és harangot is vásárolok. Összeírom, hogy mi mibe került, találjon rá maga módot, hogy azt visszakapjam. A munkálatokért viszont egy vasat nem fizetek, azt oldja meg a falunép kalákában, vagy ahogy akarja.

A lelkész azt mondta, hogy azonnal ír a püspökségre, amint megvannak a számlák, és biztos benne, hogy megadják a pénzt, bár meglehet, csak részletekben tudják. Lelkesen magyarázta, hogy a falunép csak erre vár és mindenki majd egy emberként fogja építeni a tornyot, hisz egységben az erő, mindenki egyért, egy mindenkiért.

Másnap letett Csiga műhelyasztalára egy fekete bőrkötéses, leheletfinom bibliapapírra nyomott, gyönyörű metszetekkel illusztrált Bibliát.

– Ebből a kiadásból ezen kívül kilencvenkilenc példány van a világon – mondta. – Nem volt könnyű feladat Svájból becsempészni. Vedd úgy, hogy a püspök-ség ajándéka. Egyébként még tegnap írtam nekik az ügyben.

Elég az hozzá, hogy Csiganak számtalan ismerőse révén nem volt nehéz beszereznie mindent, ami kellett, és nem is annyiba került, mint másnak. Megyészerte kiterjedt építkezések folytak, az onnan kilopkodott anyagokat féláron vásárolta meg, toronyórát pedig ingyen szerzett, mégpedig úgy, hogy a fémhulladéklerakatnál addig keresgélt, amíg talált egyet, amit ki tudott javítani, a lerakat igazgatójának pedig cserébe megjavította a gyerekkora óta nem működő kakukkos óráját és a dédnagyanyjától örökölt, szintén elnémult zenedobozt. Mindezekről számlát is szerzett, és kiszámolta, hogy ha visszatérítik az értékeiket, akkor egy garast sem veszített a művelet során.

Mert hitbuzgalmi cselekedet ide vagy oda, a pénz, a pénz.

A falubeliek azonnal neki is láttak a munkálatoknak, de már az alapozásnál kiderült, hogy nem lesz elég az építőanyag. Csiga látta, hogy itt-ott a faluban néhány házra új vakolat került, a lelkészi hivatal tetőszerkezetét újrafodták, de nem szólt semmit. Építészst szerzett, anyagköltséget számoltatott és éjjeliőrt fogadott egykori háza udvarára, ahová az építőanyagot lerakták.

A munkálatok faluszerte hirtelen abbamaradtak.

A templomtorony viszont most már gyorsan fölépült, belekerült az óra és a harang is.

A lelkész, bár az építkezések kezdete óta egyszer sem járt Csigánál, egy keddi napon megint megjelent.

– Császár testvérem – mondta –, szeretettel meghívlak a vasárnapi misére és az új torony ünnepélyes felavatására.

Csiga épp egy DOXA márkájú karóra belsőségeiben vájkált, föl se nézett.

– Meglátom – mondta.

– És azt is közlöm veled, hogy az egyházközség saját költségén kis réz emlékplakettet készíttetett, amit a torony bejáratához teszünk. Azt írja rajta, hogy „Isten segedelmével újjáépíttette Császár Jenő”, meg az évszámot.

Csiga ezt gondolta: „Nagy lószart Isten segedelmével. Az ÉN pénzből, nyavalyás!”

– Muszáj? – kérdezte.

– Így illik – mondta a lelkész.

Remélte, hogy Csiga lesz annyira makacs, mint mindig, és lebeszéli a plakett-ről. Azt az összeget ő is tudná mire használni. De az óras csak a vállát vonta.

– Nekem mindegy. A püspökséggel mi a helyzet?

– Hivatalos levél még nem érkezett, de szóbeli ígéretet kaptam, hogy az összegeket maradéktalanul visszafizetik.

– Igen, és mikor?

– Légy türellemmel, testvérem, a püspökség szava minden írásnál szentebb. Kivéve a Bibliát, persze – tette hozzá gyorsan.

– Türelmem az van, csak az idő telik. Most már látható is.

Elég az hozzá, Részeg Mátyást lúdtalpa ellenére kinevezték a Megyei Tanács alelnökévé és a megyeszékhelyre költözött. Családostól bekvártélyozták egy államosított kúriába. Júlia a család faluban töltött utolsó napján, egy október végi délutánon, visszatérése óta először meglátogatta házában Csigát. Épp temetésre harangoztak Csiga harangjával. A toronyóra hármat mutatott. Bágyadtan süttött a nap.

– Eljössz majd a gyerekekhez? – kérdezte. – Nyáron hétvégeként szerintem mindig itt leszünk.

Júlia szép és drága ruhákban járt. Párttag lett, és rég feladta munkahelyét a szabóműhelyben. Főkönyvelő lett a jegyzői hivatalban, a megyeszékhelyen majd ugyanezt csinálja a „Szorgalom” termelőszövetkezetnél. Csiga visszagondolt fiatalokukra. Milyen szerény és szép volt minden akkoriban. Júlia olyan tündéri volt, mintha fejmagasságban röpködött volna, fölfelé körözve, mint a pacsirta. Most pedig? Elhízott, feneke és mellei lógnak, mindene a föld felé húzza, karjai hurkásak, megrövidültek. Olyan lett, mint a kiwimadár.

– El, persze – mondta Csiga.

– Mindig szeretettel várunk, nálunk ellakhatsz.

– Ha tudsz nekem valahol cigarettapapírt szerezni, az nagy segítség volna.

Csiga ekkor már annyira nehezen tudta beszerezni a dohányhoz való papírt, hogy időnként újságpapírral kellett pótolnia a szűkös készletet. Számtalan munkalátogatást és kongresszust, valamint megyei labdarúgó-bajnokságot elszívott már. Az elnök és elnöknő fotóiba nem csavart dohányt, mert azon sok volt az ölmos nyomdafesték, amit ő nem tűrt.

Fő az egészség.

Csiga magára maradt. Most már nem tudott gyerekeinek olyat mutatni, vagy olyat vásárolni, amit mostohaapjuk ne lett volna képes nevetve messze túllicitálni. Ez meg is látszott kapcsolatukon. Neki nem volt autója, hogy száz kilométert cocókáztassa a családot állatkertbe, vidámparkba és ha akarta, akár évente többször is külföldre. A fagyaltok, sütemények ideje lejárt. A gyerekek felnőttek, voltak már számtalanszor a szomszédos baráti országok mindegyikében, és az egykori jegyző kitartó munkálkodása révén úgy vélték, az az értékesebb ember, aki magasabb funkcióban van. Ha kérdezték, mivel foglalkozik apjuk, nem így válaszoltak: „Ő a megye legjobb órajavítója, élmunkás”, hanem így: „Ő a Megyei Tanács alelnöke, hamarosan előléptetik elnökké.”

Nem telt bele két év, és igazuk lett.

Csiga tehát egyedül maradt az óráival, a dohányával és a takarékszövetkezeti betétkönyvével. És ott volt csendestársként egy másik szentháromság is, fekete bőrbe kötve, bibliapapírra nyomtatva. Kandallója előtt ülve, újságpapírba sodort, folyton elalvó, nyomdafestékszagú cigarettával a szája sarkában téli estéken beleolvasgatott. Érdekes történetek voltak benne, amikről gyerekkorában már hallott egyet-mást, de megérinteni, mint akkor, már egyik sem tudta. Újabban a háborúról, a munkatáborról álmodott ismét, és Júliáról, persze fiatalkori kiadásban.

Ezt gondolta: „A háború ellőtte a boldogságomat.”

A városba nem ment be, az ország híreit csak újságokból követte. Azok szerint minden rendben volt.

A két ünnep közt megint tiszteletét tette a lelkész.

– Jó híreim vannak – mondta, és egy kétsoros, gépelt oldalt lobogtatott a kezében. – Megérkezett a válasz a püspöki hivataltól. A számlákat átnézték, leellenőrizték, a visszafizetést jóváhagyták, úgyhogy, amint mondtam, részletekben ugyan, de megkapod.

A levél szerint a püspöki hivatal illetékesei tízéves futamidőt és kamatmenteséget ajánlottak.

Igen: ajánlottak.

Csiga értett az írott szóból: ha kamatot kérne, uzsorásnak minősülne. Az uzsorázás pedig pártpolitikailag inkorrekt körülmény. Munkaszolgálatra ítélik érte.

– Rendben – mondta.

Az első részlet március végén volt esedékes. Február végén, egy vasárnapon, amikor épp gyűjtöst aprított az udvaron, megállt a kapujánál egy fekete autó. Kiszállt belőle egy ballonkabátos, tányérsapkás ember, és szó nélkül belépett Csiga portájára.

– Császár Jenő? – kérdezte.

– Én vagyok, igen.

– Rendben. Ülünk le egy félórácskára, ha nincs terhére.

A következő tíz percben Csiga megtudta, hogy zavargások voltak egy szomszédos baráti országban. Megtudta azt is, hogy a megyei vezetőket szinte kivétel nélkül lecserélték. Megtudta azt is, hogy ismerősei közül csak a lúdtalpas megyei tanácselnök maradt pozíciójában. Ezek után az is világozássá vált számára, kény-

telen letagadni, hogy adományozott az egyháznak, hogy saját pénzén vásárolt építőanyagot a torony újjáépítésére.

– Az országot együtt építjük, közös erővel – mondta a funkcionárius. – Nem részeket és rendszeridegen intézményeket hozunk létre vagy támogatunk, hanem kizárólag pártunk és államunk, népünk gyarodását szolgáló infrastruktúrát hozunk létre. Ellenkező esetben... De nem akarunk ellenkező esetet, ugye. Ezt írja alá.

Csiga orra alá tolt egy szintén kétsoros, gépelt oldalt, amin az állt, hogy neki, Császár Jenőnek (személyi szám, személyazonossági igazolvány száma, lakcím) semmiféle köze nincs a templomtorony felépítéséhez, és tudomásul veszi, hogy a nevezett épületrész a Párt és az egyház közti, nemzetközi keretegyezmény alapján kötött belső megállapodás során kiutalt állami és egyházi eredetű pénzeszegekből újtották fel. Megyei pártfőtitkár neve, aláírása, püspök neve és aláírása, valamint pecsétje, lennebb Császár Jenő neve...

– Tessék, kérem, itt a toll.

És aláírása.

Punktum.

– Jó lenne a pártba belépni – mondta a funkcionárius, miközben bőrtokba csúsztatta az irományt. – Baráti tanács a Megyei Tanács alelnökétől. És tőlem is. Viszontlátásra.

Ha nem lett volna valami ehhez hasonlóra felkészülve, Csiga talán agyérgörccsöt kap, vagy valami ilyesmit. Visszament gyújtóst aprítani. Nemsokára megjelent a lelkész.

– Sajnálom, Csiga – mondta. – Hidd el, nem is sejtettem.

– Tudom, hogy nem – mondta Csiga. Így is gondolta.

– Úgy áll a helyzet, hogy engem áthelyeztek a szomszédos megyébe, P-be, márciustól kezdek. Ez sem az én döntésem volt. Itt már megszoktam, megszoktak engem is, szeretem ezt a közösséget, tudod... Ez van. De azért még találkozunk, ha erre járok. Vagy ha te jársz arra.

– Aztán azt majd meglátjuk.

– Haragszol rám?

– Nem.

– Pedig lehetne rá okod.

– Azt mondod?

– Nem tőlem függött. Én... én is azt hittem, hogy visszakapod. Csakhát, tudod, ilyen idők járnak... hogy mondjam.

– Legjobb sehogy, mert még a feszületnek is füle van, amit a nyakadban hordasz.

A lelkész nem szólt semmit. Búcsúzásképpen egy csomagot tett le a munkasztalra.

– Van már egy, lelkész uram, már adott egyet.

– Ez nem Biblia. Ez másfajta emlék.

A kis emlékplakett volt benne, negyvenszer huszonötös réztáblácska. Csiga most látta első ízben. Ezt gondolta: „Szerencsétlen balfasz.” Meg ezt: „Hány ilyen szerencsétlen balfasz van.” Aztán ezt: „De ez legalább nem olyan, amelyik felfelé

nyal, lefelé rúg. Ez csak egyszerű, mezei, szerencsétlen balfasz. Töketlen, mint én, impotens, mint ez a rendszer.”

Elég az hozzá, hogy március folyamán Csiga belépett a pártba és kifizette a képét visszamenőleg, valamint sírhelyet váltott és kifizette azt is 99 évre előre.

Úgyhogy két döglegyet egy csapásra.

A lelkész búcsúzásképpen adott egy jó tanácsot emberi és lelkesi minőségében egyaránt: csak akkor vészeli át ezeket a nehéz időket, ha Istent közel engedi magához. Nem kell misére járnia, csak használja a Bibliát, érezze, hogy a Szentírás minden szava szétárad benne. Így mondta: használja, nem így: olvassa. Mert nem elég olvasni, ha az ember nem tudja hasznára, lelkének üdvösségére fordítani az Igét.

És így tovább.

Csiga a lelkész tanácsát meghányta-vetette magában, és rájött, hogy más út nincs: mindent, amit mondott, a szó átvitt és egyben legszorosabb értelmében kell felfognia. Ezekben a nehéz időkben rájött egy harmadik vezérelvre is: mindent arra használj, amivé át tudod alakítani.

Valóban: a lelkész távozásával senkije nem maradt, csak a Biblia.

Aznap este csinált egy gyors számvetést. A svájci kiadású csempészbiblia 1135 oldalt számlált. Ezt duplán véve 2270-et ad. Naponta öt oldallal számolva 454 nap jött ki eredménynek. Ha pedig naponta csak egy oldalt vesz, két részletben, akkor kb. 6 év és 20 nap. Ha csak vasárnaponként, ebéd után, akkor pedig legalább 44 évig. Csiga ezt gondolta: „Annyit nem élek.” Majd ezt: „Maradok a napi egy oldalnál, két részletben.”

Leült a kandalló elé, és kezébe vette a könyvet. Kinyitotta, kitépte az első oldalt, félbehajtotta és eltépte. Az egyik felét visszahelyezte a helyére, a másikba pedig komótosan belesodorta a szokásos adag dohányt. Ezt a földöntúli élvezetet rég nem érezte. Igaz, a cigarettának talán volt így is némi olmos mellékíze, meg kicsit több hamuja, de meg sem közelítette a központi napilap vastagon festékezett oldalából sodortakat, amelyek végéről ördögkaromként vált le a pernye. Ez finom árnyalat volt csupán, ami egzotikussá, sejtelmessé tette a kapadohány kesernyés ízét és emelkedetté a dohányzás szertartását.

Elég az hozzá, hogy Csiga attól számítva még öt évet és nyolcvanhat napot élt, vagyis a napi kétszeres szertartás során az Ószövetséget teljesen, az Újszövetséget pedig felerészt magába szívta. Temetésére eljött a felesége és a gyerekek is, akik a tort követő terepszemle során megcsodálták az öreg precizitását, tisztaságát és praktikus háztartását, műhelyének igazi élmunkáshoz méltó szervezettségét, de nem tudták hová tenni a megtépzott Bibliát.

Sírkövén, ha utódai nem felejtik el cserélni az elemet, ma is pontosan jár a beépített óra.